

O'QITUVCHI GAPIRISH VAQTINI DARS SIFATIGA TA'SIRI**Javoxir Faxriddin o'g'li Sharipov**

Toshkent kimyo texnologiya institute Yangiyer filiali, o'qituvchisi

Zayniddin Xazratkulovich Jurayev

Yangiyer shahri 7- umumiy o'rta ta'lim maktab direktori

Xusniddin Bobojon o'g'li Maxkamov

Toshkent kimyo texnologiya institute Yangiyer filiali, o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6793107>

ANNOTATSIYA: O'qituvchilar odatda sergap bo'lishadi. Biroq dars davomida o'quvchilarning faol qatnashishiga imkon berish uchun o'qituvchi gapirish vaqtini kamaytirishi zarur. Ushbu maqolada darslarning samaradorligini oshirish uchun o'qituvchi gapirish vaqtini(O'GV) kamaytirish va talaba gapirish vaqtini(TGV) oshirish haqida tafsiyalar va afzalliklari haqiga ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: o'qituvchi gapirish vaqti, talaba gapirish vaqti, talabaga yo'naltirilgan ta'lim.

ABSTRACT: Teachers usually talk a lot. However, the teacher should reduce the speaking time to allow students to be actively involved during the lesson. This article provides information on the recommendations and benefits of reducing teacher talking time (TTT) and increasing student talking time (STT) to increase the effectiveness of lessons.

Keywords: teacher talking time, student talking time, student-centered education.

KIRISH. O'qituvchi gapirish vaqti(O'GV): O'qituvchining butun dars davomi vaqtning qancha foizida gaplashishini ifodalash uchun ishlatiladigan atama. Dars davomida talabalarning ishtiroki va muloqotini qo'llab-quvvatlaydigan metodologiya va yondashuvlar odatda O'GVni qisqartirilishi kerak bo'lgan narsa deb hisoblanadi.

Talaba gapirish vaqti(TGV): Talabalarning butun dars davomi vaqtning qancha foizida gaplashishini ifodalash uchun ishlatiladigan atama. O'GV ni kamaytirish uchun TGV har doim maksimal darajada bo'lishi kerak.

Darslarni samaradorligini oshirish uchun qo'zga'tish, fikrlashga undaydigan savollar berish, o'quvchilarning mavzuga oid ko'proq muhokama va baxslashishlariga sharoit yaratilishi zarur.

Talaba gapirish vaqtini oshirish uning mavzuni ko'proq foizini qabul qilishi va shu mavzuga oid ma'lumotlarni mustaqil topib, egallashlariga intilishini oshiradi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Nima uchun O'GVni kamaytirish muhim? Filologiya fanlari darslarida talabalarning suhbat vaqti ko'proq bo'lishi kerak, darslarni muvaffaviyatli o'tkazish sabablarni ko'rib chiqaylik:

- O'GVni minimallashtirish orqali siz bir vaqtning o'zida talabalarni darsda qatnashishga undaysiz. Dars davomida mavzu oid gapirishlari uchun bo'sh vaqt yaratsangiz, ular xohlaganча gaplasha olishlarini tushunishadi.
- Ma'ruza darslari va o'qituvchining ortiqcha izohlari darsni zerikarli va monoton qiladi. Bunga yo'l qo'ymaslik uchun siz ularni ko'proq gapirishga undash orqali sinfingizning dinamikligini va o'quvchilaringizni ko'proq mavzuga jalb qilishingiz mumkin.
- Talabalarigizga darsda qanchalik ko'p gapirishga ruxsat bersangiz, ular bilan shunchalik yaxshi tanishasiz!
- Talabalar ko'proq gapirganda, sinfda o'rganganlarini to'liq tushunganlari va qo'llaganliklarini osongina tekshirishingiz mumkin.
- Ko'proq gapirish orqali o'quvchilar o'zlari yoki sinfdoshlari yordamida o'z xatolarini tan olishlari va tuzatishlari mumkin. Ularning talaffuzi, lug'ati yoki grammatik xatolarini joyida tuzatish ularga qoidalarni eslab qolishlarini osonlashtirishi va nutq qobiliyatlarini mustaqil ravishda yaxshilashlari mumkin.
- Nihoyat, talabalarning suhbat vaqti uchun ko'proq vaqt ajratish, har bir darsdan keyin o'quvchilarda qoniqish hissi paydo bo'lishiga olib keladi. Ko'pgina talabalar arzimasa mavzularda bo'lsa ham suhbatlashishni yaxshi ko'radilar.

O'GVni minimallashtirish uchun qanday strategiyalari mavjud? O'GVni qanday kamaytirish va talabalarga nutq vaqtini oshirishga imkon berish bo'yicha ba'zi maslahatlar:

1. qo'zg'atish, qo'zg'atish, qo'zg'atish. Tushuntirish o'rniga, O'GVni kamaytirish bo'yicha eng yaxshi maslahatlardan biri o'quvchilaringizga tushunarli misollar va yo'naltiruvchi savollarni taqdim etish orqali o'rganish imkonini berishdir. Misol uchun, siz grammatika tushunchasini o'rgatganingizda, siz jumla misollarini ko'rsatishingiz va sinfdan fe'l shakllari va boshqa tafsilotlar

haqida nimani ko'rishlarini so'rashingiz mumkin. Shunday qilib, ular o'zlari javoblarni topishlari va eng qiyin tushunchalarni ham yaxshiroq tushunishlari mumkin.

2. Ochiq savollarni bering. O'quvchilarni ko'proq gapirishga undash siz foydalanadigan savollarga ham bog'liq. Talabdan faqat ha/yo'q yoki bir so'zli javoblarni talab qiladigan savollarni aslo bermang. O'quvchilaringizdan ko'proq ma'lumot yoki tushuntirish talab qiladigan savol va topshiriqlarni bajarishiga harakat qiling.

3. Kichik guruhchalarga bo'lish. Agar sizda ikki yoki undan ortiq o'quvchidan iborat sinflar bo'lsa, o'quvchilarga mashg'ulot o'tkazish yoki sinfdoshlari bilan mashg'ulotlar o'tkazish imkonini berish orqali darslaringizni yanada interaktiv qilishingiz mumkin. Siz ularni guruhchalarga bo'lib, guruhchalar o'rtasida raqobat ruhini yaratishingiz kerak

4. So'zlarni og'zaki bo'lmagan belgilar bilan almashtiring. O'GVni kamaytirish uchun sinf strategiyalari haqida gap ketganda, iloji boricha og'zaki bo'lmagan ko'rsatmalardan foydalanishga harakat qiling. O'zingizni keraksiz izohlar yoki uzoq ko'rsatmalar berishdan saqlashga yordam berish uchun siz o'quvchilarni o'qituvchining tana tili, imo-ishoralari va mimikalar bilan munosabat bildirishingiz mumkin.

5. Jimlikdan qo'rqmang. Ingliz tili darslarida sukunat bo'ladi, chunki o'quvchilar o'z fikrlarini tartibga solish, boshqa tilda jumlar tuzish yoki hatto siz aytgan narsalarni qayta ishlash uchun vaqt kerak bo'lishi mumkin. Agar sinf to'satdan jim bo'lib qolsa, siz sukunatni gaplashib to'ldirishingiz shart emas! Talabalarigizga o'ylash va javob berish uchun vaqt bering va faqat ular sizdan yordam so'rasa, gapirishni davom ettiring.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Tajriba o'tkazish uchun audio yoki video yozuvchi qurilmadan foydalangan holda darsni to'liq yozib olinadi. Ma'lumotlar to'planganidan so'ng, talabalar va o'qituvchi gapirgan nutqlar miqdori diskret vaqtlarga ajratiladi. Keyin nutq vaqti miqdorining foizi hisoblab chiqildi.

$$P_{O'} = (T_{O'}/T) * 100\%$$

$$P_T = (T_T/T) * 100\%$$

Bu formulada: T- dars vaqti (yoki nutqlarsiz pauzalar olib tashlangan to'liq dars),

$T_{O'}$ - O'qituvchi gapirgan vaqt, T_T - talaba gavirgan vaqt, $P_{O'}$ - dars davomida o'qituvchining gapirgan vaqti foizlarda, P_T - dars davomida talabaning gapirgan vaqti foizlarda.

$P_0 \leq 20\%$, $P_T \geq 80\%$ bo'lishi maqsadga muvofiq.

O'qituvchining suhbat vaqti mutlaqo salbiy narsa bo'lmasa-da, filologiya fanlari darslarida talabalarga tildan foydalanish vaqtini maksimal darajada oshirishga yo'naltirilgan bo'lishi kerak. Shuning uchun o'qituvchilar darsda iloji boricha gapirish vaqtini qisqartirishga harakat qilishlari kerak.

Haqiqatan ham o'qituvchi va talaba suhbat vaqtining standart nisbati yo'q. Shunga qaramay, o'qituvchilarning sinfda gapirishlari kerak bo'lgan ideal vaqt butun dars vaqtining 20-30% ni tashkil qiladi. Buning ma'nosi: Agar sizning darsingiz 60 min davom etsa, siz faqat 12-15 daqiqa gapirasiz.

XULOSA

Yuqoridagi strategiyalardan foydalanib, o'qituvchilar talabalarining suhbat vaqtini oshirishi va o'qituvchining suhbat vaqtini qisqartirishi mumkin. Bu yanada samarali o'rganishga olib keladi va o'qituvchilar darslardan ko'proq zavq olishadi.

O'GV va TGV ni aniqlash tajribasi olib borilayotganda bazi kamchiliklarga duch kelish mumkin: 1) sifatsiz audioyozuv qurilmalari pand berishi. 2) katta sinf xonalarida chekkaroqdagi talaba ovozi yozilmay qolishi 3) tajriba olib borilayotganini bilgan talabalar va o'qituvchining odatiy dars metodini o'zgartirishi (buni bartaraf etish yo'li sezdirmasdan yozib olish va dars tugagandan so'ng ma'lum qilish) kabi omillar aniq natijani olishga salbiy tasir ko'rsatadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR (REFERENCE)

1. iqtfl.com blogs (2021). Tip for Tuesday: 6 Effective Strategies to Reduce Teacher Talk Time in the Online Classroom. <https://www.iqtfl.com/post/6-effective-strategies-to-reduce-teacher-talk-time-in-the-online-classroom>
2. KRZL LIGHT NUÑES. (2021). What Is TTT When Teaching English? <https://bridge.edu/tefl/blog/what-is-ttt-when-teaching-english/>
3. Andreia Zakime. (2017). What is TTT (Teacher Talking Time)? <https://www.whatiselt.com/single-post/2017/09/15/what-is-ttt-teacher-talking-time#:~:text=Teacher%20Talking%20Time%2C%20also%20known,teacher%20talks%20during%20a%20lesson.>